

І. П. ІВАНЕНКО

Ігор Петрович Іваненко, аспірант Київського університету права НАН України

**ПРО СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ ЕЛЕКТРОННИХ ДЕРЖАВНИХ РЕЄСТРІВ
ОХОРОННИХ ДОКУМЕНТІВ НА ОБ'ЄКТИ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ**

Характерною ознакою у сфері інтелектуальної власності (далі – СІВ) сьогодні є інтенсивне впровадження безпаперових (електронних) інформаційних технологій (далі – БІТ). Насамперед це стосується передових патентних відомств країн світу.

Одним із прикладних застосувань БІТ у патентних відомствах країн світу є створення електронних державних реєстрів (далі – ЕДР) охоронних документів (далі – ОД) на об'єкти промислової власності (далі – ОПВ). Такі реєстри створені, зокрема, у патентних відомствах США, Японії, Ізраїлю. Проте в патентному відомстві України ЕДР ОД на ОПВ сьогодні ще не створено.

Враховуючи викладене, автор статті пропонує варіант вирішення актуальної задачі створення ЕДР ОД на ОПВ в Україні.

Насамперед наведемо загальні відомості про державні реєстри ОД на ОПВ в Україні.

Законодавством України у СІВ визначено такі державні реєстри:

- Державний реєстр патентів України на винаходи;
- Державний реєстр патентів України на корисні моделі;
- Державний реєстр патентів України на промислові зразки;
- Державний реєстр України топографій інтегральних мікросхем;
- Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг;
- Державний реєстр України назв місць походження товарів та географічних зазначень походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів;
- Державний реєстр патентів і деклараційних патентів України на секретні винаходи;
- Державний реєстр деклараційних патентів України на секретні корисні моделі.

Порядок здійснення процедур державної реєстрації ОД на ОПВ установлений відповідними нормативно-правовими актами у СІВ, а саме:

– державна реєстрація патентів України на винаходи здійснюється відповідно до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»¹ та Положення про Державний реєстр патентів України на винаходи, затвердженого розпорядчим документом²;

– державна реєстрація патентів України (деклараційних патентів) на корисні моделі здійснюється відповідно до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»³ та Положення про Державний реєстр патентів України на корисні моделі, затвердженого розпорядчим документом⁴;

– державна реєстрація патентів України на промислові зразки здійснюється відповідно до Закону України «Про охорону прав на промислові зразки»⁵ та Положення про Державний реєстр патентів України на промислові зразки, затвердженого розпорядчим документом⁶;

– державна реєстрація топографій інтегральних мікросхем здійснюється відповідно до Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем»⁷ та Положення про Державний реєстр України топографій інтегральних мікросхем», затвердженого розпорядчим документом⁸;

– державна реєстрація свідоцтв України на знаки для товарів і послуг здійснюється відповідно до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»⁹ та Положення про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг, затвердженого розпорядчим документом¹⁰;

– державна реєстрація назв місць походження та географічних зазначень походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів здійснюється відповідно до Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів»¹¹ та Положення про Державний реєстр України назв місць походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів, затвердженого розпорядчим документом¹².

Функції державної реєстрації ОД на ОПВ та ведення державних реєстрів в Україні здійснює Державна служба інтелектуальної власності України (далі – ДСІВУ). Підготовку відповідних відомостей, необхідних для здійснення державної реєстрації ОД на ОПВ та ведення державних реєстрів, забезпечує заклад експертизи (далі – ЗЕ), яким сьогодні є Державне підприємство «Український інститут промислової власності» (далі – ДП «УІПВ»), що знаходиться у сфері управління ДСІВУ.

Нині в Україні нові відомості заносяться до державних реєстрів ОД на ОПВ два рази на місяць (десятого та двадцятого числа), їх актуалізація також здійснюється два рази на місяць. Існуючі державні реєстри ОД на ОПВ не дозволяють здійснювати щоденну (поточну) реєстрацію ОД на ОПВ. А потреба в щоденній реєстрації ОД на ОПВ уже давно існує й вирішити її можна шляхом створення та введення в дію ЕДР ОД на ОПВ.

Автор статті пропонує створити в Україні такі уніфіковані ЕДР ОД на ОПВ:

- ЕДР патентів України на винаходи;
- ЕДР патентів України на корисні моделі;
- ЕДР патентів України на промислові зразки;
- ЕДР свідоцтв України на знаки для товарів і послуг;
- ЕДР України топографій інтегральних мікросхем;
- ЕДР України назв місць походження та географічних зазначень походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів.

Метою створення ЕДР ОД на ОПВ має бути:

- зменшення витрат коштів і часу при здійсненні процедур державної реєстрації та ведення державних реєстрів ОД на ОПВ;
- підвищення якості (ефективності) роботи фахівців ДСІВУ і ЗЕ та скорочення строків набуття прав на ОПВ;
- надання оперативного дистанційного доступу широкому загалу вітчизняних та іноземних користувачів до актуальних відомостей про зареєстровані в державних реєстрах ОД на ОПВ.

Нижче сформулюємо загальні вимоги до ЕДР ОД на ОПВ.

1. ЕДР ОД на ОПВ має бути автономною уніфікованою (однорідною) комп'ютерною інформаційно-телекомунікаційною системою, призначеною для реєстрації, обліку, накопичення, оброблення і довготривалого (постійного) зберігання сукупності офіційних відомостей щодо відповідних ОПВ та надання через мережу Інтернет дистанційного оперативного доступу до зазначених відомостей з метою задоволення потреб юридичних і фізичних осіб в патентно-інформаційних послугах.

2. Внесення до ЕДР ОД на ОПВ необхідних відомостей щодо зазначених ОПВ та їх актуалізацію повинні виконувати призначені ДСІВУ фахівці-реєстратори шляхом здійснення автоматизованих процедур державної реєстрації ОД та процедур ведення реєстру щоденно в робочий час, крім святкових і неробочих (вихідних) днів.

3. ЕДР ОД на ОПВ мають бути цілодобово доступними широкому загалу вітчизняних та іноземних користувачів через офіційний веб-портал ДСІВУ і через мережу Інтернет з метою надання зазначеним користувачам оперативного дистанційного доступу до відомостей державних реєстрів.

4. Основними компонентами кожного із зазначених вище ЕДР ОД на ОПВ мають бути:

- автоматизоване робоче місце (далі – АРМ) фахівця державного реєстру, який буде отримувати вхідні документи стосовно державних реєстрів та забезпечуватиме реєстрацію вихідних документів ДСІВУ, які надсилаються адресату і стосуються державних реєстрів;
- АРМ адміністратора відповідного ЕДР ОД на ОПВ;
- АРМ фахівця відповідного ЕДР ОД на ОПВ;
- база даних для зберігання реєстраційних справ зареєстрованих ОД на відповідні ОПВ;
- проміжна база даних, яка буде використовуватися для формування записів, що заносяться до відповідного ЕДР ОД на ОПВ;
- база даних для зберігання відомостей, занесених до відповідного еталонного ЕДР ОД на ОПВ;
- інтерактивна база даних, у якій будуть зберігатися занесені до відповідного ЕДР ОД на ОПВ відомості, доступні через мережу Інтернет широкому загалу вітчизняних та іноземних користувачів;
- пристрій для друку паперових копій (примірників) зареєстрованих у спеціальному журналі вихідних електронних документів (далі – е-документів) державного реєстру;
- сховище архівних копій відповідного ЕДР ОД на ОПВ.

5. Економічно та технологічно доцільним для усіх шести ЕДР ОД на ОПВ має бути створення одного спільного АРМ фахівця державного реєстру, який здійснюватиме отримання вхідних документів стосовно державних реєстрів та забезпечуватиме реєстрацію вихідних документів, які ДСІВУ буде надсилати адресатам.

6. Всі вхідні документи, як паперові, так і електронні, що стосуються державних реєстрів, мають бути зареєстровані в електронному журналі реєстру вхідних документів ДСІВУ. При здійсненні процедур реєстрації зазначених вхідних документів на АРМ відповідного фахівця державного реєстру до реєстраційного запису в електронному журналі реєстру вхідних документів ДСІВУ мають бути занесені визначені атрибути вхідних документів.

7. По завершенню формування відповідних вихідних е-документів державного реєстру необхідно здійснити їх реєстрацію шляхом занесення визначених записів до електронного журналу реєстру вихідних документів ДСІВУ. Процедури реєстрації здійснюються на АРМ відповідного фахівця державного реєстру.

8. Для надійного довготривалого (постійного) зберігання відомостей, які заносяться до ЕДР ОД на ОПВ, необхідно створювати установленим порядком архівні копії цих відомостей.

9. У процесі ведення ЕДР необхідно формувати електронні реєстраційні справи зареєстрованих ОД на відповідні ОПВ.

10. Мають бути побудовані механізм занесення відомостей до еталонного ЕДР ОД на ОПВ та база даних для зберігання відомостей, занесених до відповідного еталонного ЕДР ОД на ОПВ.

11. Для забезпечення ефективного та надійного функціонування ЕДР ОД на ОПВ необхідно забезпечити персонал, який працюватиме з ЕДР ОД на ОПВ та буде їх обслуговувати, відповідними інструктивними документами. Такими інструктивними документами мають бути розроблені та впроваджені:

- інструкція адміністратора ЕДР ОД на ОПВ;
- інструкція фахівця відповідного ЕДР ОД на ОПВ, який буде здійснювати формування записів та занесення відомостей до відповідного еталонного ЕДР ОД на ОПВ, опрацьовувати вхідні документи стосовно зареєстрованих ОД на відповідні ОПВ, вчиняти певні дії згідно зі змістом цих документів, здійснювати підготовку та формування вихідних е-документів державного реєстру стосовно зареєстрованих ОД на відповідні ОПВ;
- інструкція з формування та ведення реєстраційних справ;
- інструкція з формування та занесення записів до ЕДР ОД на ОПВ;
- інструкція з підготовки та відправки адресатам вихідних е-документів ДСІВУ, які стосуються державних реєстрів;
- інструкція з приймання та опрацювання вхідних е-документів ДСІВУ, які стосуються державних реєстрів;
- інструкція зі створення архівних копій ЕДР ОД на ОПВ;
- інструкція з відображення на веб-порталі ДСІВУ відомостей, занесених до ЕДР ОД на ОПВ;
- інструкція з надання цілодобового дистанційного доступу до відомостей ЕДР ОД на ОПВ.

Крім наведених одинадцяти загальних вимог важливою також є вимога стосовно правового забезпечення функціонування зазначених вище уніфікованих ЕДР ОД на ОПВ.

Суть цієї вимоги полягає в необхідності створення механізму правового регулювання відносин, які будуть виникати між працівниками ДСІВУ, фахівцями ЗЕ, власниками ОД на ОПВ та третіми особами при функціонуванні уніфікованих ЕДР ОД на ОПВ, насамперед при здійсненні процедур державної реєстрації та процедур ведення ЕДР.

Зазначений механізм правового регулювання передусім має визначати дії, пов'язані із внесенням первинних записів до уніфікованих ЕДР ОД на ОПВ, веденням електронних реєстраційних справ стосовно цих реєстрів, наданням виписок із зазначених реєстрів, внесенням змін до ЕДР ОД на ОПВ, здійсненням надсилання та приймання е-документів стосовно ведення уніфікованих ЕДР ОД на ОПВ, а також дії, що забезпечують постійне (довготривале) зберігання електронних архівних копій відповідних ЕДР ОД на ОПВ та відображення на веб-порталі ДСІВУ відомостей, занесених до уніфікованих ЕДР ОД на ОПВ.

Для вирішення питання правового регулювання зазначених вище відносин при функціонуванні уніфікованих ЕДР ОД на ОПВ доцільно розглянути три очевидні варіанти, а саме:

- варіант 1, який обумовлює внесення по суті однакових за змістом змін, насамперед до чинних шести положень про відповідні державні реєстри, а, можливо, й до п'яти базових законів у СІВ;
- варіант 2, згідно з яким може бути розроблений та введений в дію один нормативний документ – Закон України «Про державну реєстрацію охоронних документів на ОПВ» (або інша його назва – Закон України «Про електронний державний реєстр охоронних документів на ОПВ»);
- варіант 3, що передбачає більш швидко, простішу і набагато дешевшу (економну) розробку та установлення порядку введення в дію одного (замість діючих шести положень про відповідні державні реєстри) уніфікованого відомчого нормативного документа – *Положення про електронні державні реєстри охоронних документів на об'єкти промислової власності*. Зазначений уніфікований документ (після введення його в дію) має замінити діючі положення про державні реєстри ОД на ОПВ, які установленим порядком втрачають свою чинність.

Розробка передбаченого варіантом третього положення може бути (за бажанням ДСІВУ) предметом відповідних послуг, які можуть бути надані за окремим договором, укладеним між ДСІВУ та визначеним установленим порядком Виконавцем.

Функціонування уніфікованих ЕДР ОД на ОПВ передбачає використання електронного документообігу (далі – ЕДО) та е-документів у взаєминах ДСІВУ, ЗЕ та власників ОД (їх представників) або третіх осіб. Правовідносини, які будуть виникати при використанні ЕДО та е-документів, регулюються Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» № 851-IV від 22 травня 2003 р. (далі – Закон)¹³. Цей Закон встановлює основні організаційно-правові засади ЕДО та використання е-документів.

Відповідно до положення п. 4 ст. 6 цього Закону використання в електронному документообігу інших видів електронних підписів, крім електронного цифрового (далі – ЕЦП), здійснюється суб'єктами електронного документообігу на договірних засадах.

Отже, для застосування інших видів електронного підпису (крім ЕЦП) в е-документах, які використовуються у відносинах між ДСІВУ, ЗЕ та власниками ОД (їхніми представниками) або третіми особами, потрібно укласти відповідні договори між: ДСІВУ та власниками ОД (їхніми представниками) або третіми особами, ЗЕ та власниками ОД (їхніми представниками) або третіми особами, ДСІВУ та ЗЕ.

Типовий договір щодо впровадження ЕДО та використання е-документів і електронного підпису у відносинах між ДСІВУ, ЗЕ та власниками ОД (їхніми представниками) або третіми особами має бути розроблений ДСІВУ та узгоджений установленим законом порядком.

У цьому договорі, зокрема, мають бути зазначені зобов'язання договірних сторін – фахівців ДСІВУ, ЗЕ та власників ОД (їхніми представників) або третіх осіб – працювати з е-документами із застосуванням електронного підпису, здійснювати надсилання е-документів один одному та їх приймання за допомогою засобів, передбачених технологією ЕДО, у строки, визначені законодавством та/або відомчими нормативно-правовими актами.

Зазначеним договором необхідно також передбачити невідкладне ознайомлення договірних сторін зі змістом отриманого е-документа і вчинення дій, передбачених законодавством та відомчими нормативними актами.

Обов'язковими додатками до зазначеного договору мають бути представлені на паперових носіях зразки відповідних аналогів власноручних підписів фахівців ДСІВУ та ЗЕ, які задіяні в здійсненні державної реєстрації та веденні державних реєстрів і уповноважені накладати електронні підписи (крім ЕЦП), а також власників ОД, їхніх представників або третіх осіб.

Порядок надання фахівцям підрозділу ДСІВУ, які здійснюють процедури державної реєстрації та ведення державних реєстрів, права накладення електронного підпису на документи (повідомлення, запити), які надсилає ДСІВУ адресату (власнику ОД, його представнику або третій особі) потрібно визначати відповідним наказом ДСІВУ.

Порядок надання фахівцям підрозділів ЗЕ, які забезпечують здійснення процедур державної реєстрації та ведення державних реєстрів, права накладення електронного підпису на документи (повідомлення, запити), які надсилає ЗЕ адресату (власнику ОД, його представнику або третій особі), потрібно визначати відповідним наказом ЗЕ.

На завершення статті зазначимо, що від впровадження ЕДР ОД на ОПВ і використання БІТ в ДСІВУ, ЗЕ, та у власників ОД на ОПВ (їхніх представників) слід очікувати результати, що дадуть змогу:

- водночас фіксувати дані про ту чи іншу виконану операцію стосовно державних реєстрів, а також здійснювати (разом з контрольною) облікову функцію з реєстрацією (документуванням), і тим самим складати відповідну інформаційну базу, що сприяє істотному зменшенню кількості інформаційних кроків під час здійснення та ведення державних реєстрів;

- значно підвищити оперативність одноразового збирання вірогідної первинної інформації, а також обробки, зберігання й використання її не лише для обліку, статистики та складання зведеної звітності (як це відбувається на практиці), а й для аналізу, вироблення та прийняття оперативних управлінських рішень щодо державних реєстрів ОД на ОПВ;

- значно зменшувати паперові потоки документів за рахунок поєднання операцій фіксування і введення даних у пам'ять комп'ютера та виведення результатів обробки на екран;

- знижувати трудомісткість обліку та складання звітності щодо державних реєстрів ОД на ОПВ;

- підвищити продуктивність та якість праці фахівців структурних підрозділів, які забезпечують здійснення і ведення державних реєстрів ОД на ОПВ;

- набагато знизити вартість витрат, пов'язаних із здійсненням та веденням державних реєстрів ОД на ОПВ;

- значно прискорити виконання процедур щодо здійснення та ведення державних реєстрів ОД на ОПВ, що у свою чергу забезпечить прискорення набуття прав на ОПВ;

- забезпечити цілодобовий оперативний доступ до актуальних відомостей про зареєстровані ОД на ОПВ широкому загалу вітчизняних та іноземних користувачів;

- забезпечити надійне довготривале зберігання занесених до електронних реєстрів відомостей (даних) протягом тривалого часу завдяки розробленим методам захисту інформації в електронних базах даних від несанкціонованого чи випадкового доступу до неї з метою змінити або зруйнувати відповідні дані;

- щоденно (безперервно) в робочий час крім святкових і неробочих (вихідних) днів здійснювати реєстрацію охоронних документів та актуалізацію відповідних відомостей у державних реєстрах, що сприятиме усуненню низки незручностей та проблем, які мають місце при накопичувальній реєстрації два рази на місяць. Проблеми насамперед виникають при потребі своєчасної публікації повідомлень, які стосуються рішень судів, наприклад, про визнання патенту на винахід недійсним.

¹ Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 р., № 3687-ХІІ.

² Наказ МОН «Про затвердження Положення про Державний реєстр патентів України на винаходи» від 12.04.2001, № 291.

³ Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 р., № 3687-ХІІ.

⁴ Наказ МОН «Про затвердження Положення про Державний реєстр патентів України на корисні моделі» від 20.06.2001, № 469.

⁵ Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1993, № 3688-ХІІ.

⁶ Наказ МОН «Про затвердження Положення про Державний реєстр патентів України на промислові зразки» від 12.04.2001, № 290.

⁷ Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 05.11.1997, № 621/97-ВР.

⁸ Наказ МОН «Про затвердження Положення про Державний реєстр України топографій інтегральних мікросхем» від 12.04.2001, № 292.

⁹ Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993, № 3689-ХІІ.

¹⁰ Наказ МОН «Про затвердження Положення про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг» від 10.01.2002, № 10.

¹¹ Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16.06.1999 № 752-ХІV.

¹² Наказ МОН «Про затвердження Положення про Державний реєстр України назв місць походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів» від 13.12.2001 № 798.

¹³ Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» № 851-ІV від 22.05.2003.

Резюме

Іваненко І. П. Про створення в Україні електронних державних реєстрів охоронних документів на об'єкти промислової власності.

У статті пропонується варіант розв'язання актуального завдання створення в Україні електронних державних реєстрів охоронних документів на об'єкти промислової власності. Сформульовано мету створення зазначених реєстрів, загальні вимоги до них та вимоги стосовно правового забезпечення їх функціонування. Зазначено очікувані результати впровадження електронних державних реєстрів охоронних документів на об'єкти промислової власності.

Ключові слова: безпаперові інформаційні технології, електронні державні реєстри, об'єкти промислової власності, охоронні документи.

Резюме

Іваненко И. П. О создании в Украине электронных государственных регистров охранных документов на объекты промышленной собственности.

В статье предложен вариант решения задачи создания в Украине электронных государственных регистров охранных документов на объекты промышленной собственности. Сформулирована цель создания указанных регистров, общие требования к ним и требования относительно правового обеспечения их функционирования. Обозначены ожидаемые результаты внедрения электронных государственных регистров охранных документов на объекты промышленной собственности.

Ключевые слова: безбумажные информационные технологии, электронные государственные регистры, объекты промышленной собственности, охранные документы.

Summary

Ivanenko I. On creation of electronic state registers of security documents on the objects of industrial property in Ukraine.

The article suggests the variant of implementation solution for creation in Ukraine of electronic state registers of security documents on the objects of industrial property. The purpose of creating of the specified registers is formulated, as well as the general requirements for it and the requirements concerning the legal support of their functioning. Expected results of implementation of the electronic state registers of security documents on the objects of industrial property are marked.

Key words: paperless information technologies, electronic state registers, objects of industrial property, security documents.

Отримано 25.11.2013

УДК 347.77

А. В. ЛУЗАН

Аліна Володимирівна Лузан, здобувач Київського університету права НАН України

ВПЛИВ ГАЛУЗЕВОГО СТРУКТУРУВАННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВИНАХОДІВ НА ПРАКТИЧНИЙ МЕХАНІЗМ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ЇХ ТВОРЦІВ

Науково-технічний прогрес стрімкими темпами набуває значущості в контексті розвитку всіх сфер життєдіяльності суспільства. Важливими напрямками при створенні сприятливого економічного, технічного, соціального клімату виступають пріоритетні, для більшості держав, системи нормативного регулювання відносин у сфері винахідництва та інновацій, збалансована побудова яких сприяє формуванню конкурентоспроможної позиції країни в контексті швидкої глобалізації та міжнародного співробітництва.

Не одна світова країна вийшла на мировий подіум саме завдяки створенню та своєчасному запровадженню раціональної концепції законодавства в галузі охорони та захисту інтелектуальної власності (Японія, Сінгапур, Німеччина, Китай тощо).

На підтвердження цієї тези варто погодитися з аргументацією Г. А. Андрощука стосовно процесу створення системи інтелектуальної власності в Китаї, що був розпочатий у кінці 70-х років ХХ ст., коли проводилася політика реформ та відкриттів, що в кінцевому результаті дало поштовх стрімкому розвитку економіки та всьбічному прогресу суспільства¹.

Наша держава, яка протягом багатовікової історії породила плеяду видатних вчених та винахідників, повинна вживати всіх можливих заходів з метою створення сприятливої атмосфери для розвитку промислової власності, зокрема умов, які б стимулювали науку й техніку розважливими та збалансованими методами.

Так, Л. М. Аріст зазначає, що нерозважливе надання патентів (привілегій) у Росії в XVII–XVIII ст.ст., хоча й мало на меті стимулювання технічного прогресу, зрештою, призвело до гальмування зростання виробничих сил, інфляційних процесів та інших негативних факторів².